

ORTAK AÇIKLAMA

HAPİSHANELERDEKİ ÇOCUKLARIN YAŞAM HAKKINDAN ENDİŞE DUYUYORUZ

Yetişkin mahpusların tutulduğu Adana (Kürkçüler) E Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu'nda 18.01.2017 tarihinde çocuk koğuşu olarak adlandırılan koğuşta çıkan yangın nedeniyle Muhammet Erdoğan (17), Ferhat Kaya (17) ve Mehmet Altunhan isimli mahpuslar yaşamını yitirirken Adana Valisi Mahmut Demirtaş'ın açıklamasına göre 5 infaz koruma memuru ve 3 çocuk da yaralanmıştır. Çocukların yaşamlarını yitirmesinin ardından yangına ilişkin açılan soruşturmada gizlilik kararı verilmiş, süreçle ilgili yeterli bilgiye ulaşamamıştır.¹

Yangının ardından sağlıklı bilgilere erişebilmenin yolları aranmıştır;

- 1- CİSST, çocukların kasıtlı olarak neden yangın çıkarttığına afet ya da yangın söz konusu olduğunda acil bir tahliye planının olup olmadığına ilişkin anlaşılmaması için kamera kayıtlarının izlenerek ve çocuklarla görüşme yapılarak bir inceleme yapılması talebiyle Adalet Bakanlığı, Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü, Adana İl İnsan Hakları Kurulu, Adana İl Cezaevi İzleme Kurulu ve TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu'na 19 Ocak 2017 tarihinde başvurularda bulunmuştur. Ancak bu başvuruların sonucunda bilgilendirici nitelikte cevaplar verilmemiştir.
- 2- Adana Barosu'na kayıtlı, Adana Barosu Cezaevi Komisyonu üyesi Avukat Tugay Bek ve İstanbul Barosu avukatlarından ve Ceza İnfaz Sisteminde Sivil Toplum Derneği çalışanı Ezgi Duman yaşananların anlaşılabilmesi için yangın çıkan koğuşta bulunan R.K. isimli çocuk mahpus ile görüşme yapmıştır. (Bu görüşme, herhangi bir savcılık kararı ve yasal dayanağı olmaksızın usulsüz bir şekilde dinlenmiştir. Avukatların, görüşme yaptıkları R.K. isimli çocuğa baskı yaparak yönlendirmeye çalıştıkları iddiasıyla kurum idaresi tarafından tutanak tutularak bağlı buldukları barolara haklarında soruşturma başlatılması için başvuruda bulunulmuştur.)
- 3- CİSST, İnsan Hakları Derneği, Türk Tabipler Birliği ve Türkiye Çocuklara Yeniden Özgürlük Vakfı'ndan oluşan heyet, yangının neden çıktığına ilişkin doğru bilgilere erişebilmek ve üretilebilecek çözümlere dahil olmak amacıyla Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü'ne görüşme talebinde bulunmuştur. Ancak bu talep² reddedilmiştir.
- 4- CİSST tarafından, ulusal önleme mekanizması olarak tanımlanan Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu'na Adana E Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu'nda çıkan yangınlara ilişkin ortak ziyaret talebinde bulunulmuştur (Bu talep kabul görmüş ancak kuruma yeni atanan üyelerin henüz göreve başlamaması gerekçe gösterilerek ile bu talep belirsiz bir tarihe ertelenmiştir.)

STÖ'lerin girişimleri sonuçsuz kalırken, yangın çıkan koğuşta bulunan R.K. isimli çocuk hakkında "kasten öldürme, kasten yaralama ve kamu malına zarar vermek" suçlamalarıyla dava açılmıştır.

¹ Adana Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından yürütülen 2017/4824 numaralı soruşturmadır.

² 31.03.2017 tarihinde yapılan görüşme talebinde bulunulmuş, 14.04.2017 tarihinde bu talebin reddedildiği cevabı verilmiştir.

İddianamede³ ifadeleri alınan çocukların daha sonra ifadelerini değiştirdikleri belirtilmişse de ilk ifadelere yer verilmemiştir. Çocuklardan bazılarının ifadelerine dayanılarak yangının sevk nedeniyle gerçekleştirildiğine kanaat getirilmiş, yangının çıkarılmasında kurum personelinin kusuru olmadığına ilişkin bilirkişi raporuna da değinilmiştir. İddianamede çocuk mahpusların yeni açılan çocuk hapisanesine sevk edilmek yerine kendilerinin talep ettiği başka bir hapisaneye neden sevk edilmek istediklerine ilişkin bilgi yer almamaktadır.

Henüz ilk yangın ve ölümlerin tartışması sürerken, 25 Mart 2017 tarihinde, Adana E Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu'nda ikinci bir yangın daha çıkmış ve bu yangının da çocuklar tarafından başlatıldığı belirtilmiştir. Çocuklar tarafından başlatıldığı belirtilen bu ikinci yangına ilişkin de açıklayıcı bir bilgi paylaşılmamıştır.

Bu gelişmeler Adana Kapalı Ceza İnfaz Kurumu'nda tutulan çocuklara ilişkin endişeleri arttırmış; olayın münferit olmadığı, Adana'daki çocukların ihtiyaçlarının veya şikâyetlerinin dikkate alınmadığı izlenimi uyandırmıştır.

İlk yangına ilişkin düzenlenen iddianamede, kamu malına zarar verilmesi refleksiyle yangını çıkaran kişilere odaklanarak çocuk mahpuslara dava açılması talebinin, kamu görevlilerinin ise yangının çıkarılmasında herhangi- bir kusuru bulunmadığı görüşünün yer almış olması eleştiriye açıktır. İddianame yangına odaklanırken, çocuk mahpusların neden yangın çıkardığını, onların yangın çıkarmasına neden olan koşulları ve sorunları yok saymaktadır. Bu iddianame şu soruyu gündeme getirmektedir:

“Kamu görevlilerinin yangının çıkmasında ihmalleri olmamasına rağmen, yangın öncesinde, çocuk mahpusları yangın çıkarmak zorunda bırakan koşullarda sorumlulukları var mıdır?”

Çocukların iki ay arayla yangın çıkardığı yönündeki resmi açıklamalar, mahpusların hayati risk taşıyan girişimlerde bulunmalarına sebebiyet veren koşulların araştırılmasına ilişkin bir çalışmayı mecburi kılmaktadır.

Türkiye’de 2009 yılından Mart 2017 tarihine kadar hapisanelerde 18 çocuk yaşamını yitirmiştir.⁴ Bu 18 çocuktan 5’i son 7 ayda, kendi buldukları oda/koğuşta yangın çıkartmaları sonucunda hayatlarını kaybetmiştir.

CHP Milletvekili Gamze Akkuş İlgezdi’nin bilgi edinme başvurusuna⁵ Adalet Bakanlığı tarafından verilen yanıtta paylaşılan tabloya bakıldığında çocuk mahpusların yaşamını kaybetme nedenlerinin çoğunlukla intihar olduğu anlaşılmaktadır.

³ 2017/264 sayılı Adana Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından hazırlanan iddianamedir.

⁴ CHP Milletvekili Gamze Akkuş İlgezdi’nin Adalet Bakanlığı tarafından yanıtlanan soru önergesinde 01.01.2009-28.02.2017 tarihleri arasında 17 çocuğun hayatını kaybettiği paylaşılsa da Adana E Tipi Hapishanesi’nde 18.01.2017 tarihinde çıkan yangın nedeniyle yaralanan Mehmet Altunhan isimli çocuğun 15.03.2017 tarihinde yaşamını kaybetmesi ile bu sayı 18’e ulaşmıştır.

⁵ CHP Milletvekili Gamze Akkuş İlgezdi’nin 17.02.2017 tarihinde yaptığı bilgi edinme başvurusunun yanıtında paylaşılmıştır.

Vukuat Türü	Diğer Ölümler(izindeyken, Trafik kazası, vb.	Eceliyle ölüm	İntihar		Öldürülme		Genel Toplam
			Hükümlü	Tutuklu	Hükümlü	Tutuklu	
Yıl	Hükümlü	Tutuklu	Hükümlü	Tutuklu	Hükümlü	Tutuklu	
2009						1	1
2010			1	1			2
2011				1			1
2013			2				2
2014		2		3	1		6
2015				1			1
2016	1	1					2
01.01.2017 ile 28.02.2017 Tarihlerinde	2						2

Çocuk mahpusların ölümlerinin yarısının intihar olduğunun açıklanması ve intihar ettiği ifade edilen çocukların yüzde 30'unun henüz tutuklu oluşu çocuk mahpuslar açısından bu infaz sisteminin çöktüğünün ifadesidir.

Bu tabloda 2017 yılında gözüken 2 rakamı, Adana'daki yangında yaşamını yitiren çocukları ifade etmektedir ve "diğer ölümler" olarak kodlanmıştır. Adana'daki yangınlar gibi çocukların taleplerini görünür kılmak için yangın çıkardıklarını düşündüren durumların varlığına rağmen bu ölümlerin incelenmediğini görmek, kamu görevlilerinin sorumluluklarına dair soruşturma açılmaması veya "yangının çıkmasında sorumluluğu yoktur" benzeri kararlarla soruşturmaların sonuçlandırılması endişe vericidir.

AİHM, Çoşelav/Türkiye kararında, kendisine zarar vermesini önlemeye yönelik yeterli ve gerekli adımları atılmadığı ve yaşam hakkını korumaya yönelik yükümlülüklerini yerine getirilmediği gerekçesiyle, 2003 yılında Kars Hapishanesi'ndeki koğuşunda kendini asarak intihar eden Bilal Çoşelav isimli çocuğun yaşama hakkının ihlal edildiğine karar vermiştir. Kararda, Çoşelav'ın yetişkin hapishanesinde kalmasının intiharda etkisi olduğu öne sürülerek uygulama eleştirilmiştir.

Öte yandan Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Komitesi, 2012 yılında Türkiye hakkında yayınladığı gözlem raporunda "özellikle tutukluluk yerlerinde ve genel olarak intihar ve öldürme vakalarında detaylı araştırma yürütülmesi"⁶ konusunda tavsiyede bulunmuştur.

Gerek kurum görevlileri ve gerekse de Adalet Bakanlığı, kapatılmış çocukların menfaatlerini gözetmekle, başta yaşam hakları olmak üzere, çocukları her türlü ihmal ve istismardan korumakla sorumludur. Öte yandan, Adana'da gerçekleşen yangın, AİHM'nin, Çoşelav/Türkiye kararındaki çocukların yetişkin hapishanesinde tutulmasına yönelik getirdiği eleştiriyle de benzerlikler

⁶ <http://www.cocukhaklariizleme.org/cocuk-haklari-komitesinin-turkiye-sonuc-gozlemleri-turkce-olarak-yayimlandi> - Erişim Tarihi: 26.04.2017

taşımaktadır. 3 çocuğun yaşamını yitirmesi ile sonuçlanan olayla ilgili incelemenin, yangını kimin çıkardığı ile sınırlanması ve olayın sorumluluğunun bir çocuğa yüklenmesi devletin bu sorumluluklarının göz ardı edildiği izlenimi doğurmakta ve endişe vermektedir. Kurum görevlilerinin sorumluluklarının ve ihmalinin tartışılmaması, sürece ilişkin kamuoyu ile bilgi paylaşımında bulunulmaktan kaçınılması ve yürütme, yargı organlarının söz konusu bu durumları tersine çevirecek bir girişimde bulunmayışı bu endişeleri arttırmaktadır. Nitekim 3 çocuğun yaşamını yitirdiği yangından kısa bir zaman sonra yeni bir yangının çıkarılması, hapisane içinde çocukların ihtiyaçları veya şikâyetlerinin yeterince gözetilmediğini ve nitelikli önlemlerin alınmadığını düşündürmekte, hapisanelerdeki çocukların yaşam hakkından dolayı kaygı duyulmasına neden olmaktadır.

Acilen Adana E Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu başta olmak üzere, hapisanelerdeki çocuk ölümlerine ilişkin nitelikli bir araştırma yapılması ve hapisanelerin bağımsız izlemeye açılması gerekmektedir. Öte yandan çocuk hapisanelerinin varlığının ve işleyişinin kapsamlı bir tartışmaya muhtaç olduğu açıktır.

Bizler, çocuk hakları savunucuları olarak bu sorunları tartışabilmek için Adalet Bakanlığı'nı, çocuk adalet sistemi ile ilgili çalışan sivil toplum örgütleri, akademisyenler, meslek odaları ve bağımsız araştırmacılarla bir diyalog zemini oluşturmaya çağırıyoruz. Adana'da çıkarılan yangınla ilgili olarak R.K. bir çocuk mahpus hakkında açılan ve 15 Haziran 2017 tarihinde Adana Ağır Ceza Mahkemesi'nde görülecek olan davada mahkemeyi, Türkiye'nin taraf olduğu uluslararası sözleşmeler uyarınca çocukların üstün yararını gözetmeye davet ediyoruz.

İmzacılar:

Adana Barosu, Başak Kültür ve Sanat Vakfı, Çocuk Vakfı, Ceza İnfaz Sisteminde Sivil Toplum Derneği/Türkiye Hapishane Çalışmaları Merkezi, İnsan Hakları Derneği, Sağlık ve Sosyal Hizmet Emekçileri Sendikası Genel Merkezi, Toplumsal Dayanışma İçin Psikologlar Derneği, Türk Tabipler Birliği, Türkiye Çocuklara Yeniden Özgürlük Vakfı, Türkiye İnsan Hakları Vakfı

Not: Ortak Açıklama Metni imzaya açıktır. İmzalamak isteyenlerin hapistecocuk@tcps.org.tr adresine mail atmaları rica olunur.